

Stootvogel is een goed Nederlands woord

Door Prof. Dr. W. J. H. Caron

Al enige jaren lang gebruiken wij in „Het Vogeljaar” meestal en bij voorkeur het woord stootvogel, ter vervanging van de aanduiding roofvogel. De voornameste overweging is daarbij, dat roofvogel een waardeoordeel geeft (zoals trouwens ook namen als visdiefje, kiekendief e.a.) dat in feite een veroordeling inhoudt. Terwijl thans toch wel duidelijk is, dat het vermeende schadelijke gedrag van stootvogels niet alleen niet nadelig, doch in het algemeen zelfs uiterst nuttig is voor de prooidierstand.

In Duitsland is men er inderdaad in geslaagd om het woord Raubvogel nagenoeg volledig te vervangen door Greifvogel. Dit gebeurde op de zelfde overwegingen: de hoop dat het vooroordeel dat het het begrip roven uitdrukt, zou worden weggenomen.

Het lijkt ons in dit verband interessant, een beschouwing te publiceren die de Neerlandicus Prof. Dr. W. J. H. Caron gaf in een brief aan Prof. Dr. K. H. Voous, waaruit althans blijkt dat het woord stootvogel een goed Nederlands woord is, tegen welks gebruik geen taalkundige bezwaren kunnen worden ingebracht. Prof. Caron schrijft:

Er spelen hier verschillende factoren mee:

1. de oorzaak van het zeldzaam worden der roofvogels
2. het taalkundig aspect van naamsverandering
3. de praktische zijde van naamsverandering.

Van punt 1 kan ik moeilijk wat verstandigs zeggen. Dat de naam aan de sympathie voor de roofvogels afbreuk zou doen, is mogelijk. Indien dit werkelijk het geval is, dan geldt dit ook voor de roofdieren (grote en kleine), de roofvissen en de roofinsecten. Ik vroeg me af: is nu de mindere sympathie alleen

te betreuren, als dit soort in aantal afneemt? Zo ja, dan moet men naar meer bescherming streven. Zie verder punt 3.

Wat punt 2 betreft moet ik opmerken, dat de drie namen roof-, stoot-, grijp-vogel alle taalkundig onberispelijk zijn. De eerste twee bestaan uit een werkwoordelijke stam + een substantief. De derde evenwel niet, al schijnt het zo. Bij grijpvogel hebben we te maken met het type struisvogel (walvis, rendier, damhert, en — dialectisch — koebeest); d.w.z. achter een bestaand substantief wordt een soortnaam toegevoegd. Een grijpvogel is dan ook niet een vogel die grijpt, maar een vogel die vanouds al „grijp” heet. Het woord duidt dan aan volgens het Woordenboek der Ned. Taal V. 743: een fabelachtig dier: de grijp, vogelgrijp, griffioen of griffoen. En i.v. griffoen: Een fabelachtig dier, half adelaar half leeuw, fel en wreed van aard. Ook in de wapenkunde komt het woord veelvuldig voor. Zie de aanhaling uit Rietstap Handb. 279: De Griffioen of grijpvogel (fr. griffon. Eng. griffin, Hd. greif) is een gevleugeld dier, samengesteld uit een bovenlijf van een adelaar, met paardenooren, en het benedenlijf van een leeuw. Zijn natuurlijke stand is van ter zijde en klimmende, doch enz. Het WNT kent niet de betekenis van „roofvogel”. Ik zou dan ook niet grijpvogel willen aanbevelen ter eventuele vervanging van roofvogel.

De naam stootvogel komt in het verleden reeds voor. WNT schrijft ervan: XV, 1945 stootende roofvogel. Het citeert Querido (Jordaan 2, 499): De duiven waren onverhoed uit hun zwierige bochtkringen vlák op elkaar gedrongen . . . in een angstige persing hooger stijgend. Het benauwde oog van Frans had dadelijk . . . het zinneloos-opgejaagde dringen van zijn vlucht bemerkt, tot ook hij een stootvogel onderscheidde. 'n Havik stort op de vlucht' . . . huilde bijna zijn stem. Ook verwijst WNT naar Overijss. Alm. 1836; Gallée. Dit heb ik niet bij de hand. Op het woord stootvogel is m.i. niets tegen. Ik vind het wel wat minder typerend, waarmee ik het stoten natuurlijk niet ontken als karakteristiek. Dat men stootvogel voorstelt is wel begrijpelijk en lijkt me geen slechte keus. Het doet mij ook wel sympathieker aan dan de naam roofvogel. Punt 3. Of naamsverandering baat zal brengen, is moeilijk te voorspellen. We moeten dat afwachten. Ook of het woord opgang zal maken. Dan kunnen we alleen maar concluderen: indien het noodzakelijk is, dat de roofvogels meer beschermd worden, dan is het ook nodig alles te proberen wat meer sympathie ervoor kan wekken en ze voortaan stootvogels te noemen.

Wij zouden hier nog een overweging aan willen toevoegen. N.l. dat het gebruik van het woord stootvogel ook kan dienen om er de instelling van de gebruiker ten opzichte van de stootvogels mee aan te duiden. Wie de stootvogel zijn plaatsje onder de zon gunt (en desnoods zelfs wel eens een fazantekruik), zou dit kunnen demonstreren door uitsluitend het woord stootvogel te gebruiken. Een van die fijne nuances in het taalgebruik, zoals we die b.v. ook wel hebben gekend met de termen Indië of Indonesië. Wat „Het Vogeljaar” betreft: wij nemen ons voor om voorlopig zoveel mogelijk het woord stootvogel te gebruiken en stellen ons voor, dit ook in bijdragen van medewerkers te doen, tenzij deze nadrukkelijk verklaren de voorkeur te geven aan het woord roofvogel.